

Срето З. Танасић*
(Институт за српски језик САНУ, Београд
Институт за српски језик и књижевност АНУРС, Бања Лука)

АКАДЕМИК МИЛКА ИВИЋ КАО ГЛАВНИ УРЕДНИК ЈУЖНОСЛОВЕНСКОГ ФИЛОЛОГА

У раду се говори о доприносу академика Милке Ивић у деловању часописа *Јужнословенски филолоџ*, који је после Другог светског рата излазио као публикација Академијиног Института за српски језик, а пред крај века и Академијина. Изузетно значајна делатност академика Милке Ивић у Академијиним Институту за српски језик везана је и за часопис *Јужнословенски филолоџ*. Милка Ивић је у њему 1950. објавила свој први прилог, а последњи је објавила 2010. године. У овом часопису она је публиковала и неке врло значајне своје радове, али је објављивала и научну критику. Академик Милка Ивић је уређивала *Јужнословенски филолоџ* од броја XXXI (1975) до броја LXIII (2007). Као главни уредник она је следила оријентацију коју су *Јужнословенском филолоџу* утврдили његови оснивачи, академици Љубомир Стојановић и Александар Белић. У том послу дугом преко три деценије обезбеђивала је да часопис буде међу водећим гласилима у свету славистике и уопште лингвистике идући у корак с најновијим важним достигнућима у славистици и лингвистици. *Јужнословенски филолоџ* је у српској лингвистичкој науци представљао прозор кроз који се увек видело шта се ради у свету, али се и свету језичке науке показивало шта се ради у српској славистичкој и уопште лингвистичкој науци.

Кључне речи: српски језик, славистика, часопис, *Јужнословенски филолоџ*, главни уредник, Милка Ивић.

Академик Милка Ивић је у тек основаном Академијиним Институту за српски језик добила своје прво радно место 1949. године и остала му веран сарадник без обзира на то где ју је водила судбина. Изузетно значајна и вероватно најдужа делатност академика Милке Ивић у Академијиним Институту за српски језик везана је управо за *Јужнословенски филолоџ*. Та делатност се одвијала на два правца: објављивање радова у часопису и

* sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs

његово уређивање. *Јужнословенски филолоџ* је трећи пут почео да излази после Другог светског рата (у току два светска рата часопис није излазио) као публикација новооснованог Института за српски језик Српске академије наука, када је у њему радила и млада сарадница Милка Ивић, а деведесетих година је постао заједничка публикација Института и Академије. Већ у том првом броју XVIII за 1950. годину Милка Ивић је објавила свој први прилог, а последњи 2010. у броју LXVI, дакле, само годину дана пре одласка са овога света. Тада, поводом њене смрти, написао сам да је у *Јужнословенском филолоџу* она објавила за ових шест деценија око седамдесет радова, међу њима и неке од својих најзначајнијих студија. Посебно треба напоменути, написао сам, да је она у овоме часопису објавила велики број научних критика најзначајнијих дела која су се појавила у свету лингвистике у другој половини XX века, приближавајући тако достигнућа светске лингвистичке мисли српској научној јавности. И у овом погледу професор Милка Ивић је следила свога учитеља академика Александра Белића, који је таквим приказима испуњавао књиге *Јужнословенског филолоџа* у своје научноме веку (Танасић 2011: 91).

Као и у све друге послове којих се прихватала у струци, академик Милка Ивић је и у посао главног уредника у свету славистике славног часописа *Јужнословенски филолоџ* улагала сву своју снагу, умећа и углед лингвисте светског гласа. О *Јужнословенском филолоџу* она је два пута писала: први пут негде на средини свог уредничког мандата – године 1994. поводом објављивања његове књиге L – у самом *Филолоџу*, други пут нешто касније – године 1998, у часопису *Славистика*, у рубрици „Славистички научноистраживачки пројекти“. У та два, разумљиво је, доста слична текста академик Милка Ивић је указала на значај овог часописа, његово место у српској и светској славистици и на још понешто. Ови њени текстови су нам важни и зато што се академик Милка Ивић није у другим приликама обраћала читаоцима *Филолоџа* и говорила о његовој мисији, па се може сматрати да је циљеве које су покретачи навели прихватила као своје. Најпоштеније је то овом приликом и навести, према новијем тексту, из *Славистике*, уводни пасус – без скраћивања јер је и за ову прилику мало шта у њему сувишно.

„Два изузетна угледника српске језичке науке, Љубомир Стојановић и Александар Белић, задужили су ту науку много чиме па, између осталог, и овим: покренули су, 1913. године, објављивање часописа *Јужнословенски филолоџ*. У свом уводном напису Поводом покретања *Јужнословенског филолоџа* (ЈФ I, 1–3) они су објаснили шта их је навело на тај корак: увидевши каквим се темпом, изван наше средине, развија славистика, они су схватили колика је потреба за тим „да се и у нас развије у овом правцу живљи

рад, којим ће се помоћи, колико се буде могло, и општим испитивањима о словенском језику и проучавању многих тамних страна нашег језика“ (нав. дело, 1). Додали су, међутим, и умесну напомену: „Природно је да ће *Јужнословенски филолоџ*, због ограниченог простора који ће му моћи бити у почетку дат, морати у свом програму знатно сузити широку област савремене славистике и ограничити је, на првом месту, на српскохрватски језик и српскохрватске писане (одн. штампане) споменике. Али свакоме је познато да се наш језик не може проучавати без познавања осталих јужнословенских језика и научне литературе о њима, без познавања онога што је урађено за остале словенске језике и без расправљања питања заједничких свима словенским језицима. Зато ће се садржина и расправа и обавештења која буде давао *Јужнословенски филолоџ* својим читаоцима морати кретати према тим основним потребама научног проучавања нашег језика“ (нав. дело, 2). Истом приликом они су обавестили заинтересовану стручну јавност и о једном свом изванредно корисном подухвату везаном за излажење овог часописа: „Имајући на уму корист коју испитивачима могу пружити исцрпно вођени и критичким примедбама пропраћени библиографски прегледи, и знајући да они према величини овог часописа не могу бити врло пространи, ми ћемо засада давати на крају сваке године библиографију само онога што је из славистике изашло у току од године дана на нашем језику и што је другде за то време о нашем језику излазило“ (нав. дело). Тако је, захваљујући мудрости његових покретача, *Јужнословенском филолоџу* досуђено да постане, уз све остало, и извор драгоцених библиографских података. Он је то и дан данас (Ивић 1998: 221).

С дужним поштовањем говори се у оба ова текста о врло повољном пријему *Јужнословенског филолоџа* у свету славистике, о томе да су се позиву на сарадњу одазивали најзначајнији слависти у појединим етапама његовог излажења.

Повољном одзиву сарадника после Првог светског рата и расту угледа *Јужнословенског филолоџа* у свету славистике, поред угледа његових покретача – Белића и Стојановића, допринела је и чињеница да је 1920. године у Бечу престао да излази Јагићев *Архив (Archiv für slavische Philologie)*. Између два светска рата *Филолоџ* је препознат као најзначајнији славистички часопис на словенском југу.¹

¹ У вези с овим интересантна су запажања Јанеза Ротара у књизи у којој доноси преписку између словеначког филолога Франа Рамовша и Александра Белића (Ротар 1990). И уопште интересантни су у овој књизи детаљи који се односе на *Јужнословенски филолоџ*.

Није пропустила академик Милка Ивић ни да укаже и на дуже прекиде излажења *Јужнословенској филолоџи* због два светска рата цитирајући и делове из обраћања академика Белића после поновних покретања, а посебно је потресно његово сведочење о страдању и самог *Филолоџи* током Првог светског рата, што је један од разлога да излазак педесетог његовог броја пада кад он слави осамдесети рођендан и једну годину више. Указала је и на тешке године кроз које *Филолоџи* пролази у време настанка тог броја I због санкција уведених српском народу, на заслуге сарадника и посебно директора Драга Ђупића да се излажење одржи. Наравно, неизоставно треба додати од ње пређутану њену личну заслугу у томе, и тада и наредних година у време бомбардовања Србије од њиховог „милосрдног анђела“. Само су посебни напори уредника и сарадника и, посебно, чињеница да чизма тог „милосрдног анђела“ није ступила у Београд разлог што *Јужнословенски филолоџи* није имао и трећи прекид у излажењу.

Академик Милка Ивић је уређивала *Јужнословенски филолоџи* од броја XXXI за 1975. годину до броја LXIII за 2007. годину, с тим што је број LVI за 2000. годину посвећен академику Павлу Ивићу поводом смрти уредио професор Слободан Реметић, тада директор Института за српски језик САНУ. Са највећом одговорношћу Милка Ивић се прихватила уређивачког посла, старајући се да не изневери његове покретаче и свога учитеља, академика Белића. Уосталом, о томе сведочи и њено навођење Белићевих речи у оба писана текста о *Филолоџи*. Чињеница да ни у једном од тих текстова нема ничега што би оспоравало концепцију часописа или указивало на њену допуну, већ само речи хвале за поједине, најважније елементе концепције, сведочи да је и сама продужила означени правац, да је исто гледала на место и улогу *Јужнословенској филолоџи* у српској, јужнословенској и славицици уопште. Оно што одмах пада у очи јесте да је са насловне стране нестало синтагме „повремени спис“. То је зато што је само први број био за две године, док је *Јужнословенски филолоџи* са академиком Милком Ивић на месту главног уредника постао стабилна годишња публикација. Треба навести још једну важну чињеницу: *Јужнословенски филолоџи* је постао заједничка публикација Српске академије наука и уметности и Института за српски језик САНУ управо у време када је његов главни уредник била академик Милка Ивић – од броја LI за 1996. годину.

Обезбедити редовно годишње излажење и одржати висок ниво овог часописа у свету славицике није био нимало лак задатак за уредника, па био то и неко од таквог угледа и спремности на пожртвованост као што јесте била академик Милка Ивић. Имао сам прилику, част и привилегију да јој дванаест година будем секретар у Редакцији и једанаест година члан Редакције коју је она водила и могу о томе сведочити. Она је заиста била

уредник који је сваку књигу припремио: примила је и прочитала сваки приспели прилог, старала се о процедури рецензирања радова и састављања садржаја, водила је бригу да се угледницима из света славистике укаже пажња – и све до контроле слога и коректуре. Њу је интересовало само да часопис иде на време и буде квалитетно припремљен, не посебан комфор за рад; пошто није имала кабинет у Академији, често смо те радне састанке држали у Клубу Академије или мојој институтској соби ако нема других сарадника да их ометамо у раду, а седнице Редакције су заказиване и држане у Институту. Старала се да часопис има добар однос у погледу заступљености домаћих и иностраних сарадника, примерено прокламованој његовој концепцији, уз упадљиву бригу о изграђивању нових кадрова који ће стасавати за сараднике *Филолоџа*. За 32 године, колико је била на његовом челу, часопис *Јужнословенски филолоџ* је свету славистике представљао од најбољег што је у славистици српска језичка наука давала, али и представљао прозор у свет славистике и уопште лингвистике, упознавао српску научну јавност са значајним резултатима славистичких изучавања у свету. Овај часопис је представљао прилику и да се афирмише српска славистичка наука, али, рекох, и да се афирмишу многи лингвисти који су у тим деценијама стасавали. (Тада, пре увођења Болоњског система образовања, није се сматрало да је неко афирмисан научник чим заврши студије.) Властитим прилозима Милка Ивић је немерљиво доприносила одржавању угледа ове публикације у свету славистике.

Као уредник *Јужнословенског филолоџа* академик Милка Ивић је оживела и Библиотеку *Јужнословенског филолоџа*, једну од најстаријих монографских едиција, у којој се објављују докторске дисертације и монографије зрелих научника; у времену њеног вођења едиције објављено је око 25 књига у тој новој серији.

Академик Милка Ивић је после 32 године затражила да буде разрешена дужности главног уредника *Јужнословенског филолоџа*.² Као што се није огласила приликом ступања на ту дужност, није било оглашавања ни при опроштају главног уредника. Њен одлазак забележен је у првој наредној књизи (2008), коју су јој ученици, колеге и пријатељи посветили поводом 85. рођендана. Оставила је *Јужнословенски филолоџ* као редовну годишњу публикацију великог угледа у свету славистике у којој су светски слависти са задовољством објављивали радове. Оставила нам је такав часопис

² Заједно смо одступили са дужности у Редакцији – она као главни уредник, ја као секретар, иако се о томе нисмо договарали. Ја сам је као главног уредника замолио да ме разреши те дужности због већ нагомиланих нових обавеза; прихватила је, не са радошћу.

и високе стандарде, научне, али и етичке: иако је највећи део времена као уредник провела у идеолошком режиму, успевала је да часопис и себе сачува од утицаја идеологије, као што је то успевала и после промене једне идеологије. То се у српском народу и на српском језику каже: није продала веру за вечеру.

Поред онога што из разговора са академиком Милком Ивић знамо о разлогу својевољног предавања уредничке функције млађем колеги, може се разумети и на основу одговора који је дала некако у време повлачења са места уредника *Филолоџа* на питање Милоша Јевтића о такође својевољном повлачењу из Међународног комитета слависта, у који је изабрана 1964. на предлог Богуслава Хавранека и Романа Јакобсона: „Била сам свесна: године које наилазе почеће све брже, све дрскије да крње не само моје физичко, него и духовно биће. Ако човек жели да остане запамћен онакав какав је био, а не онакав какав ће бити, а ја сам баш то желела, ваља му се на време склонити с видика“ (Јевтић 1998: 24).

Ово излагање започео сам наводом из текста Милке Ивић о *Јужнословенском филолоџу* па бих тако и завршио – њеном реченицом поводом броја *Л Филолоџа* (1994) коју сам цитирао у часопису *Наш језик* из 2013. године, кад смо пре 10 година обележавали стогодишњицу *Филолоџа*: „Једном ће потоња поколења ишчитавати историју наше лингвистичке средине са страница *Јужнословенског филолоџа*“ (Ивић 1994: 1). Додати се може само: да ће се у тој историји увек јасно истицати светао лик његовог уредника, академика Милке Ивић.

ЛИТЕРАТУРА

- Ивић 1994: Милка Ивић, Педесети број *Јужнословенскої филолоїа*, *Јужнословенски филолої* I, Београд, 1–3.
- Ивић 1998: Милка Ивић, *Јужнословенски филолої*, *Славистиика* II, Београд, 221–224.
- Јевтић 1998: Милош Јевтић, *Ивићеви*, Београд.
- Ротар 1990: Janez Rotar, *Korespondenca med Franom Ramovšem in Aleksandrom Beličem*, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Танасић 2011: Срето Танасић, Милка Ивић (1923–2011), *Наш језик* XLII/1–2, Београд, 87–92.

Срето З. Танасич

АКАДЕМИК МИЛКА ИВИЧ КАК ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР ЖУРНАЛА
ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

Резюме

Хотя академик Милка Ивич недолгое время формально работала в Институте сербского языка Академии (дати пун назив Академије), в течение всей трудовой жизни она очень интенсивно сотрудничала с Институтом. А ее трудовая жизнь длилась весь ее век – с окончания учебы до конца земной жизни. Чрезвычайно значима деятельность академика Милки Ивич в Институте сербского языка Академии, которая связывается именно с ж. *Јужнословенски филолог*. Уже в первом XVIII номере ж. *Јужнословенски филолог*, выходившем снова из печати с 1950 года – во время обеих мировых войн прекращалась и его работа – Милка Ивич опубликовала свой первый очерк, а последний опубликовала в 2010 году в номере LXVI, только год перед ее уходом из этого мира. В этом журнале она публиковала и некоторые значимые свои работы. Наряду с тем, она публиковала в нем и научную критику.

Академик Милка Ивич редактировала ж. *Јужнословенски филолог* с номера XXXI (1975) до номера LXIII (2007). Как главный редактор она следовала за ориентацией, которую установили его учредители академики Любомир Стоянович и Александр Белич. В этой работе, длющейся более трех десятилетий, она старалась, чтобы журнал находился среди ведущих вестников в мире славистики и вообще лингвистики, не отставая от важных достижений в лингвистике и славистике. Можно с уверенностью сказать, что академик Милка Ивич весьма удачно исполняла и эту миссию на пользу сербской науке в мире славистики. Журнал *Јужнословенски филолог* в сербской лингвистической науке был окном, из которого всегда было видно, что происходит в мире, но и миру языковой науки представлял, что происходит в сербской славистической и вообще лингвистической науке.

Ключевые слова: сербский язык, славистика, журнал, *Јужнословенски филолог*, главный редактор, Милка Ивич.